

Výpočet pojistného v životním pojištění

Adam Krajíček

Dělení životního pojištění

- pojištění riziková - jedná se o pojištění, u kterých se předem neví, zda dojde k pojistné události a následně výplatě pojistného plnění.
- pojištění rezervotvorná – v případě tohoto druhu pojištění musí pojišťovna počítat s výplatou pojistného plnění vždy. Ať dříve v případě smrti nebo později při dožití konce pojištění.

Pojištění pro případ úmrtí

- rizikové pojištění
- výplata pouze v případě úmrtí

Smíšené životní pojištění

- pojištění pro případ smrti nebo dožití
- pojistná částka je vyplacena vždy
- může být kladen větší důraz na jedno z rizik a podle toho mohou být nastaveny pojistné částky pro každé riziko zvlášť
- může být sjednáno na zvyšující se pojistnou částku při dožití se v průběhu pojistné doby, nebo může být sjednáno pro dvojici osob apod.
- varianty smíšeného pojištění, kdy oprávněným osobám je vyplaceno plnění v případě úmrtí pojištěného a poté ještě jedno plnění v době smlouveného konce pojištění
- bývá rozšiřováno o krytí dalších pojistných rizik neživotního charakteru (úraz, invalidita, vážná nemoc apod.)

Důchodové pojištění

- kryje pouze riziko dožití
- výplata jednorázově nebo pravidelné důchodové splátky
- varianty
  - **Základní doživotní důchod** – vyplácen od data nároku na starobní důchod
  - **Dočasný důchod** – výplata v případě trvalé invalidity

Finanční matematika v pojištění

- a) Spojité úročení

- b) Hodnota důchodů
  - systém opakujících se plateb, jejichž výše zůstává v čase stejná nebo se mění dle určitého schématu
  - ocenění důchodu vztažením všech jeho plateb ke stejnému časovému okamžiku s použitím úrokové míry

Pojistné

= úplata za poskytnutou pojistnou ochranu

- a) Netto pojistné
- b) Brutto pojistné

Netto pojistné

- označované taky jako ryzí, představuje hodnotu veškerých závazků pojišťovny, které připadají na všechny klienty vzhledem k jejich předpokládaným pojistným událostem.

Při stanovování výše netto pojistného se přihlíží zejména k následujícím faktorům:

- výši sjednané pojistné částky
- ohodnocení rizika
- výši technické úrokové míry

Faktory ovlivňují výši netto pojistného

- výši sjednané pojistné částky

Platí zde vztah přímé úměry mezi pojistnou částkou a pojistným, tzn. čím vyšší pojistná částka, tím vyšší pojistné. Předcházení jejího znehodnocování by mělo zabránit sjednání dynamizace pojistné smlouvy.

- ohodnocení rizika – riziko úmrtí nebo dožití

Výše pojistného se odvíjí především od pohlaví a věku pojištěného. Do ceny pojištění vstupuje taky zohlednění zdravotního stavu, výše pojistné částky a délka trvání pojištění. Ohodnocování rizika slouží k určení velikosti netto pojistného v životním pojištění, v některých případech může vést k odmítnutí sjednání životního pojištění ze strany pojišťovny. K určení pravděpodobnosti dožití určitého věku a pravděpodobnosti úmrtí před dosažením určitého věku slouží pojišťovným úmrtnostní tabulky.

Faktory ovlivňují výši netto pojistného

- výše technické úrokové míry

V případě technické úrokové míry se jedná o garantovanou výnosnost pro klienta, se kterou musí pojistní matematici počítat, aby se nestala situace, že v případě pojišťovny, která bude počítat s vyšším zhodnocením rezerv se dostane do nerovnovážné situace v důsledku toho, že od klientů vybírá nižší pojistné. V současné době je horní limita výše technické úrokové míry regulovaná státem vyhláškou č. 303/2004 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů.

- Aktuálně 2,4 % p.a.

Úmrtnostní tabulka

Skládá se ze sloupců a řádků. Ve sloupcích jsou uvedeny jednotlivé veličiny (počet osob, počet žijících osob v daném věku,...). Řádky představují hodnoty veličin uvedených ve sloupcích pro konkrétní věk.

Úmrtnostní tabulka

x	l_x	d_x	P_x	q_x	D_x	C_x	N_x	M_x	S_x	R_x	L_x	T_x	e_x
3	99554	25	0,9997488800	0,0002511200	93 811,96	23,10	3 609 095,24	23 045,38	103 437 600,62	1 580 906,99	99 541	7 208 709	72,41
4	99529	14	0,9998593375	0,0001406625	91 949,41	12,68	3 515 283,28	23 022,29	99 828 505,38	1 557 861,61	99 522	7 109 168	71,43
5	99515	13	0,9998693664	0,0001306336	90 133,80	11,54	3 423 333,87	23 009,61	96 313 222,10	1 534 839,32	99 509	7 009 646	70,44
6	99502	11	0,9998894495	0,0001105505	88 354,93	9,58	3 333 200,07	22 998,06	92 889 888,23	1 511 829,71	99 497	6 910 137	69,45
7	99491	13	0,9998693349	0,0001306651	86 612,90	11,10	3 244 845,14	22 988,49	89 556 688,16	1 488 831,65	99 484	6 810 640	68,45
8	99478	16	0,9998391604	0,0001608396	84 903,52	13,39	3 158 232,24	22 977,39	86 311 843,02	1 465 843,16	99 470	6 711 156	67,46
9	99462	15	0,9998491886	0,0001508114	83 225,35	12,31	3 073 328,72	22 964,00	83 153 610,78	1 442 865,77	99 454	6 611 686	66,47
10	99447	14	0,9998592215	0,0001407785	81 581,18	11,26	2 990 103,37	22 951,70	80 080 282,06	1 419 901,76	99 440	6 512 232	65,48
11	99433	14	0,9998592017	0,0001407983	79 970,29	11,04	2 908 522,19	22 940,44	77 090 178,69	1 396 950,06	99 426	6 412 792	64,49
12	99419	16	0,9998390650	0,0001609350	78 391,20	12,37	2 828 551,91	22 929,40	74 181 656,50	1 374 009,62	99 411	6 313 365	63,50
13	99403	19	0,9998088589	0,0001911411	76 841,75	14,40	2 750 160,70	22 917,03	71 353 104,59	1 351 080,22	99 394	6 213 954	62,51
14	99384	20	0,9997987604	0,0002012396	75 320,65	14,86	2 673 318,95	22 902,63	68 602 943,89	1 328 163,19	99 374	6 114 560	61,52
15	99364	25	0,9997483998	0,0002516002	73 828,92	18,21	2 597 998,30	22 887,77	65 929 624,94	1 305 260,56	99 352	6 015 186	60,54
16	99339	29	0,9997080703	0,0002919297	72 363,08	20,71	2 524 169,38	22 869,56	63 331 626,64	1 282 372,78	99 325	5 915 835	59,55
17	99310	43	0,9995670124	0,0004329876	70 923,48	30,11	2 451 806,30	22 848,85	60 807 457,26	1 259 503,22	99 288	5 816 510	58,57
18	99267	52	0,9994761603	0,0005238397	69 502,72	35,69	2 380 882,82	22 818,74	58 355 650,95	1 236 654,37	99 241	5 717 222	57,59
19	99215	58	0,9994154110	0,0005845890	68 104,23	39,03	2 311 380,10	22 783,05	55 974 768,13	1 213 835,63	99 186	5 617 981	56,62
20	99157	62	0,9993747290	0,0006252710	66 729,82	40,91	2 243 275,87	22 744,02	53 663 388,03	1 191 052,58	99 126	5 518 796	55,66
21	99095	63	0,9993642464	0,0006357536	65 380,48	40,75	2 176 546,05	22 703,11	51 420 112,16	1 168 308,56	99 064	5 419 669	54,69
22	99032	67	0,9993234510	0,0006765490	64 057,76	42,49	2 111 165,57	22 662,36	49 243 566,10	1 145 605,45	98 999	5 320 606	53,73
23	98965	71	0,9992825746	0,0007174254	62 759,24	44,14	2 047 107,81	22 619,87	47 132 400,54	1 122 943,09	98 930	5 221 607	52,76
24	98894	69	0,9993022833	0,0006977167	61 484,52	42,06	1 984 348,57	22 575,73	45 085 292,73	1 100 323,22	98 859	5 122 677	51,80
25	98825	67	0,9993220339	0,0006779661	60 236,89	40,04	1 922 864,04	22 533,67	43 100 944,16	1 077 747,49	98 791	5 023 818	50,84
26	98758	65	0,9993418255	0,0006581745	59 015,74	38,08	1 862 627,15	22 493,63	41 178 080,12	1 055 213,82	98 725	4 925 027	49,87
27	98693	63	0,9993616569	0,0006383431	57 820,48	36,19	1 803 611,42	22 455,55	39 315 452,97	1 032 720,18	98 662	4 826 301	48,90
28	98630	67	0,9993206935	0,0006793065	56 650,56	37,73	1 745 790,93	22 419,37	37 511 841,55	1 010 264,63	98 597	4 727 640	47,93
29	98563	69	0,9992999401	0,0007000599	55 502,04	38,09	1 689 140,37	22 381,64	35 766 050,62	987 845,26	98 528	4 629 043	46,97

Popis úmrtnostní tabulky

q_x je pravděpodobnost úmrtí x -letých (před $x + 1$ narozeninami)

p_x je pravděpodobnost dožití se $x + 1$ narozenin (přežití věku x)

l_x je počet osob dožívajících se věku x (pojištění na doživotní důchod)

d_x je počet zemřelých ve věku x » $l_x - l_{x+1}$ (pojištění na dožití a pro případ úmrtí)

Komutační čísla

Slouží pro zrychlení výpočtů z důvodu často se opakujících součtů a součinů

D_x – diskontovaný počet osob dožívajících se věku x

C_x – diskontovaný počet zemřelých ve věku x

N_x - součet D_x až do konce tabulky

$$N_x = \sum_{K=0}^{\omega-x} D_{x+K} = \sum_{K=0}^{\omega-x} l_{x+K} \cdot v^{x+K}$$

M_x - součet C_x až do konce tabulky

S_x – součet N_x až do konce tabulky

R_x - součet M_x až do konce tabulky

Brutto pojistné

Brutto (celkové) Pojistné		
Netto (ryzí) pojistné		správní náklady
rezervotvorná (spořicí) složka	riziková složka	správní náklady

Brutto pojistné

$$PB = PN + \alpha + \beta + \gamma + \delta + \varepsilon$$

PB – brutto pojistné

PN – netto pojistné

α – jednorázové počáteční náklady

β – běžné správní náklady po celou dobu pojištění

γ – běžné inkasní náklady

δ – běžné správní náklady spojené s výplatou důchodu

ε – bezpečnostní přírážka

Náklady pojištění

- **jednorázové počáteční náklady (α)** – bývají vynakládány pojišťovnou hned na počátku pojistné doby, při sjednání pojistné smlouvy. Těmito náklady pojišťovna pokrývá provize prodejců životního pojištění, výdaje na vystavení pojistné smlouvy, lékařskou vstupní prohlídku apod. a zpravidla bývají úměrné sjednané pojistné částce nebo důchodu ve formě nějaké výše procenta z pojistné částky,
- **běžné správní náklady (β)** – vynakládány během celého trvání pojištění nezahrnuté v ostatních nákladových položkách a jsou spojeny s udržováním daného pojištění, korespondenci s pojištěným, administrativou apod. a udávají se opět jako procenta z pojistné částky nebo důchodu, ale bývají o řád nižší než náklady počáteční
- **inkasní náklady (γ)** – jsou spojené s inkasem běžného pojistného ale tentokrát jsou stanovena jako procenta z ročního brutto pojistného,
- **náklady při výplatě důchodu (δ)** – týkají se pouze pojištění, kde dochází k výplatě důchodu a tedy souvisí pouze s výplatami důchodu. V současné době dochází ke zmenšování γ a δ nákladů díky bezhotovostním platbám.
- **Bezpečnostní přírážku** si pojišťovna většinou připočítává pro případ nepříznivých výkyvů náhodné povahy v souboru pojištěných, kterými mohou být např. náhlé zvýšení úmrtnosti v některých věkových kategoriích, hromadné rušení pojistných smluv klienty, epidemie atd. Pojišťovna by měla dbát na to, aby se tato bezpečnostní přírážka nestávala dodatečným zdrojem nadměrných zisků pojišťovny.

Principy při výpočtu netto pojistného

Fiktivní soubor

pojišťovna předpokládá, že všechny osoby se narodily 1.1. a zemřeli 31.12. předpoklad, že počet osob, které ve věku x uzavřou stejný typ pojištění, je l_x z použité úmrtnostní tabulky. Tedy, že daný typ pojištění uzavřou všechny osoby, které jsou ve věku x naživu. Ačkoliv je skutečnost zcela jiná, jde o značné zjednodušení, které vede k dostatečně přesným výsledkům a k jeho praktickému využití.

Princip ekvivalence

příjmy a výdaje pojišťovny jsou v rovnováze
zohlednění:

a) časové rozložení příjmů a výdajů – finanční matematika

finanční toky rozložené v čase se vztáhnou diskontováním do jejich počáteční hodnoty nebo naopak

b) náhodný charakter fin. toků – očekávání (stř. hodnota)

Princip ekvivalence

očekávaná počáteční hodnota pojistného
=
očekávaná počáteční hodnota pojistného plnění

Předpoklady:

P – jednorázové pojistné

O – běžné pojistné

PČ = 1

v .... Diskontní faktor = $1/(1+i)$

Pojištění pro případ smrti

Pravděpodobnostní vzorec – vznik vydělením I_x

$$P = \sum_{t=0}^{\omega-x} {}_tP_x \cdot q_{x+t} \cdot v^{t+1}$$

Vzorec pomocí komutačních čísel - vznik vynásobením v^x

$$P = \frac{M_x}{D_x}$$

Pojištění pro případ dožití

- X-letá osoba dostane PČ v případě, že bude naživu
  - Rovnice ekvivalence
- a) Vzorec pomocí komutačních čísel

$$P = \frac{l_{x+n}}{l_x} \cdot v^n = \frac{l_{x+n} \cdot v^n}{l_x} = \frac{l_{x+n} \cdot v^{x+n}}{l_x \cdot v^x} = \frac{D_{x+n}}{D_x}$$

- b) Praviděpodobnostní vzorec

$$P = {}_n p_x \cdot v^n$$

Doživotní důchod předlhůtní

X-letá osoba dostane vyplacenu PČ v případě, že je vždy na začátku období naživu

- Vzorec pomocí komutačních čísel

$$P = \frac{N_x}{D_x}$$

- Pravděpodobnostní vzorec

$$P = \sum_{t=0}^{\infty} {}_t p_x \cdot v^t$$

Doživotní důchod polhůtní

Výpočet pomocí komutačních čísel

$$P = \frac{N_{x+1}}{D_x}$$

Doživotní důchod s garancí vyplácení n let

x-letá osoba se pojistí tak, že po dobu n let mu bude vyplácena PČ, ať už je na živu nebo ne

$$l_x \cdot v^x \cdot P = 1 \cdot l_x \cdot v^x + 1 \cdot l_x \cdot v^1 \cdot v^x + \dots + 1 \cdot l_x \cdot v^{n-1} \cdot v^x + 1 \cdot l_{x+n} \cdot v^n \cdot v^x + \dots + 1 \cdot l_{\omega} \cdot v^{\omega-x} \cdot v^x$$

$$l_x \cdot v^x \cdot P = 1 \cdot l_x \cdot v^x + 1 \cdot l_x \cdot v^1 \cdot v^x + \dots + 1 \cdot l_x \cdot v^{n-1} \cdot v^x + 1 \cdot l_{x+n} \cdot v^{x+n} + \dots + 1 \cdot l_{\omega} \cdot v^{\omega}$$

$$D_x \cdot P = D_x \cdot (1 + v + \dots + v^{n-1}) + D_{x+n} + D_{x+n+1} + D_{x+n+2} + \dots + D_{\omega}$$

$$D_x \cdot P = D_x \cdot \frac{v^n - 1}{v - 1} + N_{x+n}$$

$$P = \frac{v^n - 1}{v - 1} \cdot \frac{1}{D_x} + \frac{N_{x+n}}{D_x} = \ddot{a}_{\overline{n}|} + {}_n\ddot{a}_x$$

Doživotní důchod rostoucí lineárně

x-leté osobě je 1. rok vyplacena 1 p.j., 2.rok 2 p.j.,...

$$l_x \cdot v^x \cdot P = 1 \cdot l_x \cdot v^x + 2 \cdot l_{x+1} \cdot v^x \cdot v^1 + \dots + n \cdot l_{x+n-1} \cdot v^x \cdot v^{n-1} + \dots + (\omega - x + 1) \cdot l_\omega \cdot v^x \cdot v^{\omega-x}$$

$$D_x \cdot P = 1 \cdot D_x + 2 \cdot D_{x+1} + \dots + n \cdot D_{x+n-1} + \dots + (\omega - x + 1) \cdot D_\omega$$

$$D_x \cdot P = S_x$$

$$P = \frac{S_x}{D_x}$$

Smíšené pojištění

PČ je vyplacena v případě že kdykoliv do doby $x+n$ zemře nebo se dožije věku $x+n$

$$l_x \cdot v^x \cdot P = 1 \cdot d_x \cdot v^x \cdot v + 1 \cdot d_{x+1} \cdot v^x \cdot v^2 + \dots + 1 \cdot d_{x+n-1} \cdot v^x \cdot v^n + 1 \cdot l_{x+n} \cdot v^x \cdot v^n$$

$$l_x \cdot v^x \cdot P = 1 \cdot d_x \cdot v^{x+1} + 1 \cdot d_{x+1} \cdot v^{x+2} + \dots + 1 \cdot d_{x+n-1} \cdot v^{x+n} + l_{x+n} \cdot v^{x+n}$$

$$D_x \cdot P = 1 \cdot C_x + 1 \cdot C_{x+1} + \dots + 1 \cdot C_{x+n-1} + 1 \cdot D_{x+n}$$

$$D_x \cdot P = M_x - M_{x+n} + D_{x+n}$$

$$P = \frac{M_x - M_{x+n} + D_{x+n}}{D_x}$$

Běžné netto pojistné

Předpokládáme, že doba placení je kratší než doba trvání pojištění

Pojištění na dožití

$$O = \frac{D_{x|n}}{N_x - N_{x+n}}$$

Motivační příklad

Jaké bude běžné netto pojistné pokud budete 15 let platit pojistné a chcete od 40. roku prvních 10 let garanci důchodu 12 000 Kč ročně, poté chcete, aby 10 let důchod rostl o 500 Kč, poté chcete opět garanci 10 let ve výši narostlého ročního důchodu a poté chcete, aby od 70. roku života důchod 5 roků klesal o 5 % z výše důchodu, kterou obdržíte v 69. roku života? (výpočet viz tabule)